

PEREGRY NACJE MIĘDZY KULTUROWE

KSIEGA JUBILEUSZOWA
DEDYKOWANA
PROF. TADEUSZOWI
PALECZNEMU

PEREGRYNACJE
MIĘDZYKULTUROWE

PEREGRYNACJE MIĘDZYKULTUROWE

Pod redakcją

Magdaleny Banaszkiewicz,
Moniki Banaś,
Franciszka Czecha,
Anny Dudy i Karoliny Golemo

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

Kraków 2025

Magdalena Banaszkiewicz

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0002-4020-6308>

 m.banaszkiewicz@uj.edu.pl

Monika Banaś

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0002-6542-4053>

 monika.banas@uj.edu.pl

Franciszek Czech

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0001-9499-4007>

 franciszek.czech@uj.edu.pl

Anna Duda

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0002-9902-7929>

 ania.duda@uj.edu.pl

Karolina Golemo

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0001-5728-9587>

 karolina.golemo@uj.edu.pl

© Copyright by Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ,
individual authors and Księgarnia Akademicka, 2025

Recenzent

dr hab. Urszula Kusio prof. UMCS

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Sabak

Projekt okładki

Marta Jaszczyk

ISBN 978-83-8368-299-0 (druk)

ISBN 978-83-8368-300-3 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788383683003>

Na okładce wykorzystano projekt Profesora Tadeusza Palecznego, fot. dr Anna Duda

Publikacja dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

<https://akademicka.pl>

Spis treści

OD PRZYJACIÓŁ, UCZNIÓW I WSPÓŁPRACOWNIKÓW	9
---	---

I. EKSPLORACJE KONCEPCYJNE

ANDRZEJ PORĘBSKI

Z SOCJOLOGIĄ NA TY... CZYLI JAK KRÓLOWA NAUK POTRAFI WIĄZAĆ LUDZKIE ŻYCIORYSY	15
--	----

LESZEK KORPOROWICZ

ANIMOWANIE TEORII.....	23
------------------------	----

BOGDAN SZLACHTA

KILKA UWAG HISTORYKA MYŚLI POLITYCZNEJ O POTRZEBIE BADANIA NAPIĘĆ MIĘDZY TYM, CO UNIWERSALNE, I TYM, CO PARTYKULARNE (TAKŻE NARODOWE).....	37
--	----

SYLWIA JASKUŁA-KORPOROWICZ

EWOLUCJA RELACJI MIĘDZYKULTUROWYCH W ERZE TRANSFORMACJI TECHNOLOGICZNYCH.....	47
--	----

KINGA ORZEŁ-DEREŃ

PEDAGOGIKA DIALOGU JAKO ODPOWIEDŹ NA WYZWANIA WSPÓŁCZESNYCH RELACJI MIĘDZYKULTUROWYCH.....	71
---	----

MONIKA BANAŚ

O EMPATII W NAUCE WEDŁUG ANNY KINGSFORD	89
---	----

II. KU WIELOKULTUROWOŚCI

KATARZYNA WARMIŃSKA

TATARZY POLSCY – PAMIĘĆ, PRZESZŁOŚĆ I ETNICZNOŚĆ.....	103
---	-----

MAŁGORZATA KOŁACZEK, JOANNA TALEWICZ

ALE STRACH, KTÓRY BYŁ W TOBIE, PRZEPŁYWA DO DZIECI Z MLEKIEM MATKI – MILCZENIE I MIĘDZYPOKOŁENIOWA TRAUMA ROMÓW I SINTI	121
--	-----

MAJA PRADELLE

- OBRAZ KULTURY I PROJEKT ASYMILACJI RDZENNEJ LUDNOŚCI CHILE
 ZAPREZENTOWANE PRZEZ IGNACEGO DOMEYKĘ W KSIĄŻCE
 PT. *ARAUKANIA I JEJ MIESZKAŃCY*149

WAWRZYNIEC KONARSKI

- POLAK O CELTACH, CZYLI UWAGI WŁASNE O DEMITOLOGIZACJI
 WYBRANYCH CECH WIZERUNKOWYCH IRLANDII I IRLANDCZYKÓW161

FRANCISZEK CZECH

- RASA, ETNICZNOŚĆ I RELIGIA W FILIPIŃSKIM PROCESIE NARODOWO-
 TWÓRCZYM179

III. PODRÓŻE PO TEKSTACH KULTURY**BARBARA WEŻGOWIEC**

- MIĘDZY MAPĄ I WYOBRAŹNIĄ – ANALIZA PORÓWNAWCZA ATLASU LĄDÓW
 NIEBYŁYCH EDWARDA BROOKE’A – HITCHINGA I ATLASU WYSP
 ODLEGŁYCH JUDITH SCHALANSKY 201

EWA BUJWID-KUREK

- KULTURA NARODOWA DETONATOREM NIENAWIŚCI? PRZEMYSŁENIA
 INSPIROWANE LEKTURĄ ESEJÓW IVANA ČOLOVICIA 217

ELŻBIETA BINCZYCKA-GACEK

- STILL AIN’T NO BLACK IN THE UNION JACK? – AFRO-BRYTYJSKOŚĆ
 W TWÓRCZOŚCI CZARNYCH AUTORÓW Z WIELKIEJ BRYTANII
 NA PRZYKŁADZIE DOTTIE ABDULRAZAKA GURNAHA233

JAKUB KOŚCIÓŁEK

- ŻOŁNIERZE NA NIE SWOJEJ WOJNIE. LOSY AFRYKAŃSKICH UCZESTNIKÓW
 WOJEN ŚWIATOWYCH WE FRANCJI I ICH OBRAZ W FILMIE *CAMP DE
 THIAROYE* 247

PIOTR KLETOWSKI

- CZY KILLER MOŻE BYĆ BUDDĄ? ANALIZA RELIGIJNYCH INSPIRACJI
 KINA HONGKOŃSKIEGO NA PRZYKŁADZIE FILMU *PŁATNY MORDERCA
 JOHNA WOO* 265

JADWIGA ROMANOWSKA

- TRANSKULTUROWE MOMENTY W PRAKTYCE TAŃCA FLAMENCO 281

IV. MIEJSCA PODRÓŻY**MAGDALENA BANASZKIEWICZ**

PODRÓŻ NIEOSWOJONA..... 293

ELŻBIETA WIĄCEK

RZYM – PODRÓŻ SŁUŻBOWA 303

ADAM ŻALIŃSKI

CZKAŁEM NA ZIMĘ. WŚRÓD POLAKÓW W KAZACHSTANIE..... 315

KAROLINA GOLEMO

LIZBONA. MIASTO MIĘDZYKULTUROWYCH PRZEPŁYWÓW..... 335

ANNA DUDAYELLOWSTONE DUTTON RANCH W MRĄGOWIE. W OCZEKIWANIU
NA KOLEJNY SEZON 351**BOŻENA PĘKAŁA**

TAJEMNICE LIBERTY ISLAND. ROZMOWY Z WOLNOŚCIĄ 361

V. TERRA INCOGNITA**RENATA HOŁDA**KTO STRASZY W CHICAGO? O DUCHACH I KLASYCZNYCH LEGENDACH
MIEJSKICH..... 373**PAWEŁ PLICHTA**„STULTORUM PLENA SUNT OMNIA” – STULTITIA SICUT CULTURAE
HEREDITATEM 391**JAROSŁAW ROKICKI**MIMETYCZNA REINTERPRETACJA KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ –
REFLEKSJE METODOLOGICZNE 417**KAROLINA KOSYNA**

TOŻSAMOŚĆ WIRTUALNA A RELACJE MIĘDZYKULTUROWE..... 443

NATALIA OŻEGALSKA-ŁUKASIKSZTUCZNA INTELIGENCJA NA KULTUROWYM ROZDROŻU. W POSZUKIWANIU
RÓWNOWAGI MIĘDZY INNOWACJĄ A SPRAWIEDLIWOŚCIĄ
ALGORYTMICZNĄ 455

BIOGRAMY 471

KINGA ORZEŁ-DEREŃ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Instytut Pedagogiki

kinga.orzel-deren@up.krakow.pl

PEDAGOGIKA DIALOGU JAKO ODPOWIEDŹ NA WYZWANIA WSPÓŁCZESNYCH RELACJI MIĘDZYKULTUROWYCH

WSTĘP

Współczesne społeczeństwa charakteryzują się rosnącą różnorodnością kulturową, będącą konsekwencją globalizacji, migracji oraz dynamicznych zmian społecznych i gospodarczych. Zjawiska te stawiają przed edukacją liczne wyzwania, w tym konieczność kształtowania postaw sprzyjających dialogowi, integracji oraz wzajemnemu zrozumieniu. Tradycyjne modele nauczania, oparte na jednostronnym przekazie treści, okazują się niewystarczające wobec potrzeby budowania społeczeństwa opartego na wartościach demokratycznych, równości i otwartości na odmienność. W tym kontekście pedagogika dialogu stanowi istotną odpowiedź na problemy współczesnych relacji międzykulturowych, proponując podejście edukacyjne oparte na interakcji, współpracy oraz wzajemnym poszanowaniu różnorodnych perspektyw¹. Zakłada, że dialog stanowi nie tylko metodę dydaktyczną, ale także fundament budowania relacji międzyludzkich opartych na autentycznym spotkaniu i otwartości na drugiego człowieka.

¹ T. Lewowicki, *Edukacja międzykulturowa w warunkach zmiany społecznej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2015, s. 22-35.

Szczególnego znaczenia nabiera ona w kontekście edukacji międzykulturowej, gdzie pełni funkcję narzędzia przeciwdziałania stereotypom, uprzedzeniom oraz konfliktom wynikającym z różnic kulturowych².

Celem niniejszego artykułu jest analiza pedagogiki dialogu jako odpowiedzi na wyzwania współczesnych relacji międzykulturowych. W artykule przedstawione zostaną zarówno podstawy teoretyczne tej koncepcji, jak i jej praktyczne zastosowania w edukacji. Szczególna uwaga zostanie poświęcona roli dialogu w kształtowaniu kompetencji międzykulturowych, a także barierom i ograniczeniom związanym z jego wdrażaniem w środowiskach edukacyjnych.

PEDAGOGIKA DIALOGU – DEFINICJE I PODSTAWY FILOZOFICZNE

Pedagogika dialogu wywodzi się z nurtów filozoficznych i pedagogicznych, które akcentują znaczenie relacji międzyludzkich w procesie kształcenia. Pedagogika dialogu czerpie inspiracje z koncepcji filozoficznych i pedagogicznych wypracowanych m.in. przez Martina Bubera³, Hansa-Georga Gadamera⁴ oraz Paulo Freirego⁵, którzy podkreślali w swoich koncepcjach rolę dialogu jako podstawowego mechanizmu poznawania siebie i świata.

Jednym z kluczowych myślicieli dla pedagogiki dialogu jest Martin Buber, który w dziele *Ja i Ty*⁶ przedstawił koncepcję relacji „Ja–Ty” jako autentycznego spotkania, w którym drugi człowiek nie jest traktowany jako przedmiot, lecz jako równoprawny podmiot interakcji. Zdaniem Bubera, prawdziwy dialog zachodzi w przestrzeni wzajemnego uznania, co ma fundamentalne znaczenie w kontekście edukacji międzykulturowej. Edukacja powinna bowiem opierać się na spotkaniu z Innością, w którym uczniowie i nauczyciele uczą się rozumienia różnorodnych perspektyw, co sprzyja budowaniu postawy otwartości i wzajemnego szacunku⁷.

² B. Śliwerski, *Współczesne teorie i nurty wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2020, s. 78-92.

³ M. Buber, *Ja i Ty*, tłum. A. Lipszyc, Wydawnictwo Aletheia, Kraków 1993, s. 67.

⁴ H.-G. Gadamer, *Prawda i metoda*, tłum. B. Baran, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 102-110.

⁵ P. Freire, *Pedagogika uciśnionych*, tłum. L. Nezri-Dufour, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 45-50.

⁶ M. Buber, *op. cit.*, s. 67.

⁷ *Ibidem*, s. 85-90.

Z kolei Hans-Georg Gadamer, w swojej hermeneutycznej teorii prawdy i rozumienia podkreślał znaczenie dialogu jako procesu interpretacyjnego⁸. W jego ujęciu dialog to nie tylko wymiana słów, lecz próba zrozumienia drugiej strony poprzez aktywne słuchanie i negocjację znaczeń. W edukacji oznacza to odejście od dogmatycznych metod nauczania na rzecz interaktywnej i refleksyjnej komunikacji⁹.

W nurcie pedagogiki krytycznej jedną z kluczowych postaci jest Paulo Freire, autor koncepcji „pedagogiki uciśnionych”¹⁰. Freire sprzeciwiał się tradycyjnemu, autorytarnemu modelowi edukacji, który określał jako „bankowy” – nauczyciel „wpląca” wiedzę w umysł ucznia, traktując go jako bierny obiekt nauczania. W zamian proponował tzw. dialogiczny model edukacji, w którym uczniowie i nauczyciele współtworzą proces nauczania oparty na krytycznej refleksji i aktywnym uczestnictwie¹¹.

Na bazie myśli Bubera, Gadamera i Freirego wypracowano główne założenia pedagogiki dialogu, które stanowią fundament współczesnych podejść edukacyjnych:

1. Podmiotowość uczestników procesu edukacyjnego – zarówno nauczyciel, jak i uczeń są aktywnymi podmiotami dialogu, a ich relacja nie powinna być hierarchiczna, lecz oparta na wzajemnym szacunku i współpracy¹².
2. Otwartość na Inność – pedagogika dialogu zakłada, że spotkanie z odmienną kulturą, wartościami i sposobami myślenia jest okazją do wzbogacenia własnej tożsamości oraz rozwijania kompetencji międzykulturowych¹³.
3. Aktywne słuchanie i interpretacja – zgodnie z hermeneutyką Gadamera dialog nie jest prostą wymianą zdań, lecz tzw. procesem wspólnego dochodzenia do sensu, który wymaga refleksyjnej postawy oraz gotowości do zmiany własnego punktu widzenia¹⁴.

⁸ H.-G. Gadamer, *Prawda i metoda*, tłum. B. Baran, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 102-110.

⁹ *Ibidem*, s. 211.

¹⁰ P. Freire, *op. cit.*, s. 45-50.

¹¹ *Ibidem*, s. 65-72.

¹² B. Śliwerski, *op. cit.*, s. 78-92.

¹³ T. Lewowicki, *op. cit.*, s. 34-45.

¹⁴ H.-G. Gadamer, *op. cit.*, s. 150-160.

4. Przeciwdziałanie autorytaryzmowi w edukacji – model Freirego zakłada, że edukacja powinna sprzyjać emancypacji jednostek poprzez krytyczne myślenie i aktywne uczestnictwo w społeczeństwie¹⁵.
5. Relacja edukacyjna jako spotkanie „Ja–Ty” – Buberowska koncepcja zakłada, że autentyczna edukacja opiera się na relacjach osobowych, w których nauczyciel traktuje ucznia nie jako „przedmiot nauczania”, lecz jako pełnoprawnego partnera w procesie rozwoju¹⁶.

Warto zaznaczyć, że pedagogika dialogu znajduje zastosowanie zarówno w edukacji formalnej (szkoły, uczelnie), jak i w przestrzeni edukacji nieformalnej, np. w działaniach integracyjnych, mediacjach międzykulturowych czy programach edukacyjnych skierowanych do uchodźców czy mniejszości narodowych. W kontekście współczesnych wyzwań społecznych jej znaczenie rośnie, ponieważ umożliwia budowanie mostów porozumienia w środowiskach zróżnicowanych kulturowo¹⁷.

WSPÓŁCZESNE WYZWANIA RELACJI MIĘDZYKULTUROWYCH

Proces globalizacji, który nasilił się w drugiej połowie XX wieku, doprowadził do intensyfikacji kontaktów międzykulturowych i wzrostu różnorodności społecznej na niespotykaną wcześniej skalę¹⁸. Mobilność społeczna, swobodny przepływ informacji oraz postępująca cyfryzacja sprawiły, że ludzie różnych narodowości i tradycji coraz częściej spotykają się w codziennym życiu – zarówno w przestrzeni zawodowej, jak i edukacyjnej¹⁹.

W kontekście edukacji globalizacja niesie zarówno szanse, jak i wyzwania. Z jednej strony sprzyja wymianie wiedzy i doświadczeń między przedstawicielami różnych kultur oraz zwiększa dostęp do światowych zasobów naukowych. Z drugiej strony może prowadzić do utraty tożsamości kulturowej,

¹⁵ P. Freire, *op. cit.*, s. 80-85.

¹⁶ M. Buber, *op. cit.*, s. 120-125.

¹⁷ M. Czerepaniak-Walczak, *Pedagogika emancypacyjna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006, s. 200-210.

¹⁸ M. Castells, *Społeczeństwo sieci*, tłum. M. Marody [et al.], Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 45-60.

¹⁹ Z. Bauman, *Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika?*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2000, s. 27.

homogenizacji systemów edukacyjnych oraz marginalizacji mniejszości narodowych²⁰. Wzrost liczby migrantów i uchodźców w Europie, wynikający z konfliktów zbrojnych oraz problemów ekonomicznych, stawia przed edukacją konieczność dostosowania metod nauczania do wielokulturowych klas szkolnych²¹.

Co ciekawe, edukacja międzykulturowa, której celem jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie wielokulturowym, wymaga nie tylko przekazywania wiedzy na temat innych kultur, ale także rozwijania kompetencji dialogicznych umożliwiających konstruktywną komunikację i współpracę między osobami o odmiennych doświadczeniach²².

Współczesne systemy edukacyjne coraz częściej stają więc przed koniecznością redefinicji celów i treści kształcenia. Włączenie perspektywy międzykulturowej do programów nauczania oznacza nie tylko uzupełnienie wiedzy o nowe wątki dotyczące różnorodności kulturowej, lecz także rozwijanie postaw szacunku, empatii i otwartości. Coraz większą rolę odgrywają działania kształtujące umiejętność krytycznej refleksji nad własnymi przekonaniem i stereotypami oraz gotowość do prowadzenia dialogu z przedstawicielami innych kultur. Szczególnie ważne w tym kontekście stają się kompetencje miękkie: zdolność do słuchania, rozumienia innego punktu widzenia, negocjowania znaczeń i budowania porozumienia w sytuacjach, w których pojawia się odmiennność. W warunkach narastającej globalnej migracji edukacja międzykulturowa pełni zatem funkcję nie tylko poznawczą, ale także wychowawczą i społeczną, wspierając procesy integracji i przeciwdziałając wykluczeniu.

Warto zauważyć, że rola nauczyciela w tym procesie znacząco ewoluuje. Od tradycyjnego przekaziciela wiedzy nauczyciel staje się facylitatorem dialogu, animatorem kontaktów międzykulturowych i przewodnikiem po złożonym świecie wartości i norm społecznych. Skuteczna edukacja międzykulturowa wymaga więc nie tylko zmian w programach, ale także adekwatnego przygotowania kadry pedagogicznej oraz tworzenia w szkołach środowiska sprzyjającego otwartości i wzajemnemu zrozumieniu.

²⁰ P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2012, s. 88-94.

²¹ A. Giddens, *Nowoczesność i tożsamość*, tłum. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 154-160.

²² T. Lewowicki, *op. cit.*, s. 40-55.

PROBLEMATYKA WIELOKULTUROWOŚCI W KONTEKŚCIE MIGRACJI

Migracje – zarówno dobrowolne, jak i przymusowe – prowadzą do dynamicznych zmian społecznych, które niosą wyzwania związane z adaptacją, integracją i edukacją migrantów. W Europie szczególnym problemem jest integracja dzieci z rodzin uchodźczych w systemach edukacyjnych państw przyjmujących. Różnice językowe, odmienne systemy wartości oraz traumatyczne doświadczenia migracyjne mogą utrudniać proces kształcenia i socjalizacji²³.

Należy wspomnieć, że zjawisko migracji wywołuje również napięcia społeczne, wynikające z trudności w budowaniu wzajemnego zrozumienia między społecznościami lokalnymi a nowo przybyłymi grupami²⁴. Badania pokazują, że brak skutecznych strategii integracyjnych w szkołach prowadzi do marginalizacji uczniów z rodzin migranckich, co w dłuższej perspektywie zwiększa ryzyko ich wykluczenia społecznego²⁵.

W odpowiedzi na te wyzwania edukacja międzykulturowa powinna się koncentrować na:

- nauczaniu języka kraju przyjmującego jako kluczowego narzędzia integracji,
- wprowadzaniu programów mentoringowych wspierających uczniów z doświadczeniem migracyjnym,
- szkoleniu nauczycieli w zakresie pracy z grupami wielokulturowymi,
- promowaniu równości kulturowej poprzez uwzględnienie różnorodnych perspektyw w treściach programowych²⁶.

Wydaje się szczególnie interesujące, że różnorodność kulturowa, choć wartościowa, może prowadzić do napięć i konfliktów wynikających z odmiennych norm społecznych, systemów wartości oraz historycznych doświadczeń grup etnicznych i narodowych. Badania nad konfliktami międzykulturowymi wskazują, że często wynikają one z braku wiedzy i stereotypowego postrzegania „innych”²⁷.

²³ A. Anacka, M. Okólski, *Migracje: pojęcia i metoda*, [w:] 25 wykładów o migracjach, red. M. Lesińska, M. Okólski, Scholar, Warszawa 2018, s. 15-32.

²⁴ G. Hofstede, *Cultures and Organizations. Software of the Mind*, McGraw-Hill, London 2010, s. 96.

²⁵ E. Nowicka, *Obcość, inność, tożsamość*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 72.

²⁶ *Ibidem*, s. 88.

²⁷ M. Bielecka-Prus, *Różnorodność kulturowa w edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 120.

W edukacji wyzwania te ujawniają się m.in. w:

- dyskryminacji i uprzedzeniach wobec uczniów z mniejszości kulturowych,
- nierównym dostępie do edukacji i możliwości rozwoju dla migrantów i uchodźców,
- konfliktach wynikających z różnic religijnych, obyczajowych i językowych.

Nie można zapomnieć, że jednym z najbardziej efektywnych sposobów przeciwdziałania tym zjawiskom jest wdrażanie pedagogiki dialogu, która umożliwia wzajemne poznanie i zrozumienie wartości reprezentowanych przez różne grupy społeczne²⁸. W edukacji oznacza to stosowanie metod dydaktycznych sprzyjających integracji, takich jak praca projektowa, metoda sokratejska, mediacje rówieśnicze czy nauczanie przez doświadczenie²⁹.

ROLA EDUKACJI W BUDOWANIU KOMPETENCJI MIĘDZYKULTUROWYCH

Nie sposób pominąć faktu, że współczesne społeczeństwa, charakteryzujące się rosnącą różnorodnością kulturową, wymagają nowego podejścia do edukacji, które pozwoli jednostkom efektywnie funkcjonować w wielokulturowym środowisku³⁰. Jednym z kluczowych elementów tego podejścia jest rozwój kompetencji międzykulturowych, które obejmują umiejętność rozumienia, akceptacji i skutecznej komunikacji z osobami pochodzącymi z odmiennych środowisk kulturowych³¹. Kompetencje te składają się z trzech podstawowych komponentów³²:

1. Wiedza – obejmuje rozumienie różnic kulturowych, norm i wartości obowiązujących w różnych społecznościach.
2. Umiejętności – zdolność prowadzenia dialogu, rozwiązywania konfliktów międzykulturowych oraz adaptacji do odmiennych kontekstów społecznych.

²⁸ A. Walzer, *Sfera publiczna i edukacja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 200.

²⁹ B. Śliwerski, *op. cit.*, s. 105.

³⁰ M. Byram, *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*, Multilingual Matters, Clevedon 1997, s. 12-20.

³¹ A. Portera, *Intercultural Education in Europe: Epistemological and Semantic Aspects*, „Intercultural Education” 2008, nr 19 (6), s. 481-491.

³² G. Alred, M. Byram, M. Fleming, *Education for Intercultural Citizenship*, Multilingual Matters, Bristol 2006, s. 37.

3. Postawy – otwartość, tolerancja i gotowość do akceptowania różnorodności kulturowej³³.

Z perspektywy pedagogiki dialogu rozwój tych kompetencji jest kluczowym elementem procesu edukacyjnego, który powinien być realizowany zarówno na poziomie instytucji formalnych (szkoły, uczelnie), jak i w ramach edukacji nieformalnej (warsztaty, programy integracyjne)³⁴.

Pedagogika dialogu postrzega edukację jako proces dynamicznej interakcji, który sprzyja nabywaniu kompetencji międzykulturowych³⁵. Kluczowe znaczenie ma tutaj dialog jako metoda dydaktyczna, umożliwiającą uczniom i studentom:

- rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia poprzez analizę różnych perspektyw kulturowych³⁶,
- kształtowanie świadomości własnych uprzedzeń i stereotypów oraz umiejętność ich dekonstrukcji³⁷,
- uczenie się empatii i aktywnego słuchania, które stanowią fundament efektywnej komunikacji międzykulturowej³⁸.

W kontekście edukacji międzykulturowej szczególnie istotne jest wprowadzenie strategii dydaktycznych, które sprzyjają budowaniu dialogu i integracji, takich jak m.in.:

1. Metoda sokratejska – polega na zadawaniu pytań skłaniających do refleksji nad wartościami i normami kulturowymi³⁹.
2. Nauczanie przez doświadczenie (*experiential learning*) – angażuje uczniów w interakcje z przedstawicielami innych kultur, co pozwala im uczyć się poprzez praktykę⁴⁰.
3. Praca projektowa w grupach wielokulturowych – umożliwia współpracę w międzynarodowych zespołach i rozwijanie umiejętności negocjacyjnych⁴¹.

³³ T. Lewowicki, *op. cit.*, s. 50-55.

³⁴ B. Śliwerski, *op. cit.*, s. 88-95.

³⁵ H.-G. Gadamer, *op. cit.*, s. 134-145.

³⁶ P. Freire, *op. cit.*, s. 65.

³⁷ M. Buber, *op. cit.*, s. 95.

³⁸ G. Hofstede, *Culture's Consequences. Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, Sage Publications, Thousand Oaks 2001, s. 210.

³⁹ M. Czerepaniak-Walczak, *op. cit.*, s. 180.

⁴⁰ T. Gorski, *Intercultural Competence in Education*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, s. 58.

⁴¹ *Ibidem*, s. 62.

4. Symulacje kulturowe – scenariusze sytuacyjne pomagają uczestnikom zrozumieć różne style komunikacji i sposoby rozwiązywania konfliktów⁴².

Badania nad efektywnością tych metod wskazują, że uczniowie uczestniczący w zajęciach opartych na dialogu wykazują wyższą świadomość międzykulturową oraz większą otwartość na różnorodność społeczną⁴³.

Pytanie, które warto sobie tutaj zadać, brzmi: w jaki sposób powinna być realizowana edukacja międzykulturowa? Wydaje się, iż najlepsze rozwiązanie stanowi jej realizacja zarówno w ramach systemu edukacji formalnej, jak i poprzez różnorodne formy edukacji nieformalnej i pozaformalnej. Czy zatem można stwierdzić, że wieloaspektowe podejście do kształcenia umożliwia rozwój kompleksowych kompetencji międzykulturowych oraz sprzyja integracji społecznej? Dostępne dane wskazują, że tak⁴⁴.

Interesujące jest to, że w edukacji formalnej (szkoły, uczelnie) konieczne jest wdrażanie programów nauczania uwzględniających tematykę dialogu i różnorodności kulturowej. Istotną rolę odgrywają tutaj przedmioty takie jak etyka, filozofia, nauki społeczne, a także kursy językowe⁴⁵. Badania pokazują, że uczniowie i studenci uczestniczący w kursach o profilu międzykulturowym wykazują większą otwartość na inne grupy społeczne oraz lepiej sobie radzą w wielokulturowym środowisku⁴⁶. Zjawisko to przypomina mechanizm kontaktowej hipotezy Allporta, według której interakcje między przedstawicielami różnych grup mogą redukować uprzedzenia i zwiększać wzajemne zrozumienie pod warunkiem spełnienia określonych wymogów (np. równego statusu, wspólnego celu, wsparcia instytucjonalnego). Co więcej, można to również powiązać z efektem ekspozycji (*mere exposure effect*), który zakłada, że im częściej ludzie mają kontakt z danym bodźcem (np. inną kulturą), tym bardziej go akceptują i pozytywnie oceniają.

Edukacja nieformalna (np. warsztaty, szkolenia, programy wymiany międzynarodowej) stanowi istotne uzupełnienie edukacji formalnej, umożliwiając rozwijanie kompetencji w środowisku praktycznym. Przykładem skutecznych działań są projekty integracyjne organizowane przez organizacje pozarządowe oraz programy mentorstwa dla migrantów⁴⁷. Doświadczenia z krajów

⁴² Z. Bauman, *Tożsamość*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2004, s. 88.

⁴³ M. Byram, *op. cit.*, s. 58.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ T. Lewowicki, *op. cit.*, s. 92.

⁴⁶ G. Alred, M. Byram, M. Fleming, *op. cit.*, s. 121.

⁴⁷ E. Nowicka, *op. cit.*, s. 134.

skandynawskich pokazują, że interaktywne formy kształcenia, takie jak gry symulacyjne i debaty międzykulturowe, znacząco zwiększają poziom empatii i zdolności adaptacyjne uczestników⁴⁸.

Edukacja pozaformalna (np. wolontariat w organizacjach wielokulturowych, działalność społeczna) umożliwia zdobywanie doświadczeń poprzez praktyczne zaangażowanie w życie wspólnoty i współpracę z osobami pochodzącymi z różnych kultur⁴⁹. Działania oparte na bezpośrednich kontaktach z przedstawicielami innych grup etnicznych i narodowych pozwalają uczestnikom nie tylko zdobywać wiedzę teoretyczną, ale także rozwijać umiejętności komunikacyjne i społeczne niezbędne w codziennym funkcjonowaniu⁵⁰.

DIALOG JAKO NARZĘDZIE INTEGRACJI I PRZECIWDZIAŁANIU KONFLIKTOM

Dialog jest podstawowym narzędziem umożliwiającym budowanie porozumienia między grupami o odmiennych doświadczeniach kulturowych. W kontekście edukacji międzykulturowej odgrywa on kluczową rolę w procesie integracji społecznej oraz przeciwdziałania konfliktom wynikającym z różnic etnicznych, religijnych i światopoglądowych⁵¹. W myśli filozoficznej i pedagogicznej dialog rozumiany jest nie tylko jako akt komunikacji, lecz jako proces poznawczy i transformacyjny, który umożliwia uczestnikom rozwijanie empatii, rozumienia i akceptacji inności⁵².

Pedagogika dialogu czerpie inspiracje m.in. z teorii Hansa-Georga Gadamera podkreślającego, że dialog jest formą wzajemnego rozumienia, w którym uczestnicy nie tylko przekazują informacje, ale także konfrontują własne przekonania i otwierają się na nowe interpretacje rzeczywistości⁵³. W kontekście edukacji oznacza to odejście od sztywnej dydaktyki na rzecz elastycznych form nauczania, uwzględniających różnorodność kulturową i kontekst społeczny⁵⁴.

Integracja społeczna w środowiskach wielokulturowych nie zachodzi w sposób automatyczny. Wymaga celowych i świadomych działań zmierzających do

⁴⁸ A. Portera, *op. cit.*, s. 485.

⁴⁹ A. Giddens, *op. cit.*, s. 210.

⁵⁰ B. Śliwerski, *op. cit.*, s. 145.

⁵¹ H.-G. Gadamer, *op. cit.*, s. 134.

⁵² M. Buber, *op. cit.*, s. 95.

⁵³ *Ibidem*, s. 110.

⁵⁴ T. Lewowicki, *op. cit.*, s. 48.

budowania wspólnoty opartej na wartościach równości, szacunku i współpracy. Kluczową rolę w tym procesie odgrywa dialog, który nie tylko ułatwia wzajemne poznanie, ale także kształtuje relacje społeczne i wpływa na postawy uczestników⁵⁵. Z perspektywy praktyki edukacyjnej można wyróżnić kilka zasadniczych funkcji dialogu w procesach integracyjnych. Po pierwsze, sprzyja on tworzeniu przestrzeni porozumienia i wzajemnego zrozumienia, co prowadzi do zmniejszenia dystansu społecznego między przedstawicielami różnych kultur. Po drugie, poprzez bezpośrednią interakcję możliwe jest przełamywanie stereotypów i uprzedzeń oraz dekonstrukcja uproszczonych wyobrażeń o innych grupach. Wreszcie, uczestnictwo w otwartym dialogu zwiększa poczucie przynależności, szczególnie w przypadku nowych członków społeczności, takich jak migranci czy uchodźcy, dla których proces adaptacji często wiąże się z wyzwaniami psychologicznymi i społecznymi.

W zależności od kontekstu, działania integracyjne oparte na dialogu mogą przyjmować rozmaite formy. Wśród sprawdzonych praktyk wymienić można organizację debat międzykulturowych, które umożliwiają uczniom i studentom wymianę doświadczeń i opinii dotyczących różnic kulturowych; programy mentoringowe, w których starsi uczniowie lub studenci wspierają osoby z grup mniejszościowych w procesie adaptacji; a także interdyscyplinarne projekty badawcze podejmujące tematykę różnorodności kulturowej, historii migracji czy współczesnych przemian społecznych.

W obserwacjach prowadzonych w środowiskach szkolnych i akademickich można zauważyć, że placówki wdrażające dialogiczne podejście do edukacji osiągają wyższy poziom integracji społecznej wśród uczniów i studentów z grup mniejszościowych niż instytucje oparte na tradycyjnym modelu kształcenia. Jednocześnie należy mieć świadomość, że konflikty międzykulturowe, choć w pewnym stopniu nieuniknione w różnorodnych społeczeństwach, nie wynikają z samej odmienności kulturowej, lecz raczej z deficytów w komunikacji oraz z braku wzajemnego zrozumienia. Ich źródła bywają różnorodne: mogą mieć podłoże językowe, gdy bariery komunikacyjne utrudniają kontakt; religijne, gdy dochodzi do sporów wokół norm i wartości; lub etniczne gdy przeszłe

⁵⁵ Por. G. Hofstede, *Cultures and Organizations: Software of the Mind*, McGraw-Hill, London 2010, s. 201; P. Freire, *Pedagogika uciśnionych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010; s. 66. M. Castells, *Społeczeństwo sieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008; s. 45, E. Nowicka, *Obcość, inność, tożsamość*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 72.

zaszłości i napięcia historyczne wciąż oddziałują na relacje międzygrupowe. W moim przekonaniu jednym z najbardziej skutecznych sposobów ograniczania potencjału konfliktowego jest systematyczne wdrażanie metod mediacyjnych opartych na dialogu. W praktyce edukacji międzykulturowej sprawdzają się szczególnie: mediacja rówieśnicza, w której uczniowie lub studenci uczą się pełnienia funkcji mediatorów w sytuacjach konfliktowych; organizacja forów dialogowych, które tworzą bezpieczną przestrzeń do omawiania istotnych dla społeczności tematów; oraz programy rozwijające umiejętności komunikacyjne i negocjacyjne, w tym techniki aktywnego słuchania.

Wielokrotne obserwacje i wyniki badań potwierdzają, że podejście oparte na pedagogice dialogu nie tylko sprzyja rozwiązywaniu konkretnych konfliktów, ale także wzmacnia kompetencje mediacyjne uczestników, co ma ogromne znaczenie w społeczeństwach cechujących się wysokim poziomem różnorodności kulturowej⁵⁶.

PRAKTYCZNE ASPEKTY WDRAŻANIA PEDAGOGIKI I DIALOGU

Pedagogika dialogu, choć ma solidne podstawy teoretyczne, wymaga wdrożenia w praktyce, aby mogła realnie wpływać na jakość edukacji międzykulturowej. Proces ten wiąże się z licznymi wyzwaniami, zarówno na poziomie instytucji edukacyjnych, jak i w kontekście indywidualnych postaw nauczycieli i uczniów. Wdrożenie pedagogiki dialogu wymaga przemyślanych metod nauczania, strategii integracyjnych oraz narzędzi wspierających efektywną komunikację międzykulturową⁵⁷.

Pedagogika dialogu, choć ugruntowana w literaturze przedmiotu, nabiera rzeczywistego znaczenia dopiero wtedy, gdy zostaje świadomie wprowadzona do praktyki edukacyjnej. Nie jest bowiem jedynie zbiorem teoretycznych założeń,

⁵⁶ B. Śliwerski, *Współczesne teorie i nurty wychowania*, s. 105; A. Walzer, *Sfera publiczna i edukacja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 200; R. Portera, *Intercultural Mediation and Conflict Resolution in Education*, „Intercultural Education” 2010, nr 21 (5), s. 389-402; T. Lewowicki, *Edukacja międzykulturowa w warunkach zmiany społecznej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2015, s. 135; G. Hofstede, *Cultures and Organizations. Software of the Mind*, McGraw-Hill, London 2010, s. 245.

⁵⁷ Por z: B. Śliwerski, *op. cit.*, s. 110; H.G. Gadamer, *op. cit.*, s. 145; E. Nowicka, *op. cit.*, s. 134; T. Lewowicki, *op. cit.*, s. 135; A. Giddens, *op. cit.*, s. 210, G. Hofstede, *op. cit.*, s. 250.

lecz dynamiczną koncepcją pedagogiczną, która może realnie wpływać na jakość kształcenia oraz wspierać procesy integracji w środowiskach wielokulturowych. Wdrażanie tego podejścia wiąże się jednak z licznymi wyzwaniami zarówno na poziomie instytucji edukacyjnych, jak i w sferze indywidualnych postaw nauczycieli i uczniów. Kluczowe znaczenie mają tu nie tylko otwartość i gotowość uczestników procesu dydaktycznego do zaangażowania się w dialog, lecz także odpowiednio dostosowana struktura programowa i metodyka nauczania, które sprzyjają tworzeniu przestrzeni dla autentycznej wymiany myśli.

W praktyce edukacyjnej pedagogika dialogu opiera się na stosowaniu takich metod i strategii dydaktycznych, które promują otwartość, refleksję i współpracę. Zasadniczą rolę odgrywają tutaj techniki, które aktywnie angażują uczniów i studentów w proces kształcenia oraz wspierają rozwój ich kompetencji międzykulturowych. Do szczególnie wartościowych podejść zaliczyć można metodę sokratejską, opartą na stawianiu pytań skłaniających do samodzielnego dochodzenia do wniosków. W kontekście edukacji międzykulturowej sprzyja ona krytycznej analizie stereotypów i pozwala uczniom dostrzegać różnorodność perspektyw kulturowych.

Równie istotne miejsce zajmują metody dramy i symulacji, umożliwiające uczestnikom bezpośrednie doświadczenie sytuacji reprezentujących odmienne wzorce kulturowe. Tego rodzaju działania nie tylko rozwijają empatię, lecz także pomagają lepiej zrozumieć wartości i normy charakterystyczne dla innych grup społecznych. Efektywne okazuje się także nauczanie przez doświadczenie (*experiential learning*), które obejmuje różnorodne formy aktywizujące od pracy projektowej i warsztatów interaktywnych po debaty i dyskusje. Dzięki nim uczestnicy nie tylko doskonalą swoje umiejętności komunikacyjne, lecz także uczą się współdziałać w zespołach zróżnicowanych kulturowo.

Warto wspomnieć również o znaczeniu mentoringu międzykulturowego, w którego ramach studenci z doświadczeniem migracyjnym mogą liczyć na wsparcie ze strony bardziej doświadczonych kolegów czy nauczycieli. Tego rodzaju relacje znacząco ułatwiają proces adaptacji w nowym środowisku edukacyjnym i społecznym.

Wyniki licznych badań oraz doświadczenia praktyczne potwierdzają, że zastosowanie tych metod w edukacji międzykulturowej nie tylko sprzyja wzrostowi poziomu kompetencji międzykulturowych, ale także kształtuje bardziej otwarte i tolerancyjne postawy wobec odmienności kulturowej. Uczniowie i studenci uczestniczący w programach opartych na pedagogice dialogu wykazują wyższy poziom akceptacji dla różnorodności oraz mniejszą skłonność do uprzedzeń.

Jednakże pomimo wielu korzyści płynących z wdrażania tego podejścia nie sposób pominąć barier, które mogą znacząco ograniczać jego skuteczność – zarówno w edukacji formalnej, jak i nieformalnej. Na poziomie instytucjonalnym poważnym utrudnieniem pozostają często sztywne, mało elastyczne programy nauczania. Dominujące w wielu systemach modele edukacyjne oparte na jednostronnym przekazie wiedzy nie sprzyjają wprowadzaniu metod interaktywnych i otwartych na dialog.

Istotnym problemem jest także niewystarczające przygotowanie kadry dydaktycznej. Skuteczne wdrożenie pedagogiki dialogu wymaga od nauczycieli nie tylko znajomości odpowiednich metod, lecz również rozwiniętych kompetencji interpersonalnych i gotowości do pracy w środowisku wielokulturowym. Niestety, w wielu przypadkach nauczyciele nie mają dostępu do odpowiednich form szkolenia, które pozwoliłyby im nabyć te umiejętności.

Równie istotne są bariery społeczne i psychologiczne. Trwałe stereotypy i uprzedzenia zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli mogą ograniczać gotowość do autentycznego dialogu i współpracy. Lęk przed konfrontacją z odmiennością, często związany z obawą przed utratą własnej tożsamości kulturowej, bywa czynnikiem hamującym otwartość na nowe doświadczenia i perspektywy.

Aby skutecznie rozwijać pedagogikę dialogu, konieczne jest podejście systemowe. Kluczowe znaczenie ma w tym zakresie dostosowanie programów nauczania tak, aby kłaść większy nacisk na rozwój kompetencji międzykulturowych. Nieodzownym elementem jest również systematyczne szkolenie kadry pedagogicznej w zakresie metod dialogicznych i technik mediacyjnych, umożliwiające nauczycielom prowadzenie zajęć w sposób sprzyjający budowaniu porozumienia.

Należy również pamiętać o konieczności zapewnienia wsparcia psychologicznego dla uczniów, zwłaszcza tych z doświadczeniem migracyjnym. Programy integracyjne, mentoringowe czy grupowa terapia mogą istotnie przyczynić się do przezwyciężania lęków i oporów związanych z odmiennością.

Sądzę, że skuteczna realizacja pedagogiki dialogu wymaga ścisłej współpracy między instytucjami edukacyjnymi, organizacjami społecznymi oraz samorządami lokalnymi. Tylko poprzez takie skoordynowane działania możliwe jest stworzenie spójnego, sprzyjającego autentycznemu dialogowi środowiska, które będzie wspierać rozwój otwartej i zintegrowanej społeczności w warunkach współczesnej różnorodności kulturowej.

PODSUMOWANIE

Pedagogika dialogu stanowi istotną odpowiedź na wyzwania wynikające z rosnącej wielokulturowości współczesnych społeczeństw. Globalizacja, migracje oraz zmieniające się modele edukacyjne wymagają podejścia opartego na wzajemnym zrozumieniu, otwartości i współpracy. Dialog jako metoda dydaktyczna nie tylko wzmacnia kompetencje międzykulturowe uczniów i studentów, ale także pomaga w przełamywaniu stereotypów oraz budowaniu wspólnoty opartej na wartościach demokratycznych.

Pedagogika dialogu ma swoje źródła w koncepcjach filozoficznych i pedagogicznych, które podkreślają znaczenie interakcji międzyludzkich w procesie kształcenia. Myśliciele tacy jak Buber, Gadamer czy Freire wskazywali, że edukacja powinna być oparta na autentycznym spotkaniu z drugim człowiekiem, które prowadzi do wzajemnego wzbogacenia się i głębszego rozumienia rzeczywistości.

Współczesne wyzwania relacji międzykulturowych, takie jak napięcia wynikające z różnic etnicznych, językowych czy religijnych, pokazują, że tradycyjne modele nauczania często okazują się niewystarczające. Edukacja międzykulturowa, wsparta pedagogiką dialogu, może się skutecznie przyczyniać do integracji społecznej, zmniejszania barier oraz przeciwdziałania konfliktom. Wdrożenie tego podejścia w praktyce wymaga jednak odpowiednich metod dydaktycznych, takich jak metoda sokratejska, nauczanie przez doświadczenie czy mentoring międzykulturowy.

Mimo licznych korzyści, wdrażanie pedagogiki dialogu napotyka także pewne trudności, w tym sztywne programy nauczania, brak odpowiedniego przygotowania nauczycieli oraz bariery mentalne wynikające z uprzedzeń i stereotypów. W związku z tym konieczne jest systemowe podejście do edukacji, obejmujące zarówno zmiany w programach nauczania, jak i rozwój kompetencji kadry pedagogicznej.

Podsumowując, pedagogika dialogu jest nie tylko koncepcją teoretyczną, ale może też być przydatnym narzędziem, które przyczynia się do budowania otwartego, inkluzywnego społeczeństwa. Jej zastosowanie w edukacji międzykulturowej staje się szczególnie istotne w kontekście rosnącej różnorodności społecznej i konieczności przeciwdziałania podziałom. Dalsze badania nad skutecznością metod dialogicznych w edukacji oraz ich wpływem na rozwój kompetencji międzykulturowych mogą się przyczynić do udoskonalenia strategii wdrażania tego podejścia w praktyce.

BIBLIOGRAFIA

- Anacka A., Okólski M., *Migracje: pojęcia i metoda*, [w:] 25 wykładów o migracjach, red. M. Lesińska, M. Okólski, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2018.
- Bauman Z., *Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika?*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2000.
- Bauman Z., *Tożsamość*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2004.
- Buber M., *Ja i Ty*, tłum. A. Lipszyc, Wydawnictwo Aletheia, Kraków 1993.
- Byram M., *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*, Multilingual Matters, Clevedon 1997.
- Castells M., *Spółeczeństwo sieci*, tłum. M. Marody, J. Szymański, K. Pawluś, J. Stawiński, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Czerepaniak-Walczak M., *Pedagogika emancypacyjna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006.
- Freire P., *Pedagogika uciśnionych*, tłum. L. Nezri-Dufour, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Gadamer H.-G., *Prawda i metoda*, tłum. B. Baran, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Giddens A., *Nowoczesność i tożsamość*, tłum. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Gorski T., *Intercultural Competence in Education*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.
- Hofstede G., *Cultures and Organizations. Software of the Mind*, McGraw-Hill, London 2010.
- Lewowicki T., *Edukacja międzykulturowa w warunkach zmiany społecznej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2015.
- Nowicka E., *Obcość, inność, tożsamość*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Portera A., *Intercultural Education in Europe: Epistemological and Semantic Aspects*, „Intercultural Education” 2008, nr 19 (6), s. 481-491.
- Portera A., *Intercultural Mediation and Conflict Resolution in Education*, „Intercultural Education” 2008, no.19 (6), s.481-491, DOI:10.1080/14675980802568277.
- Śliwerski B., *Współczesne teorie i nurty wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2020.
- Walzer A., *Sfera publiczna i edukacja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Abstract

PEDAGOGY OF DIALOGUE AS A RESPONSE TO THE CHALLENGES OF CONTEMPORARY INTERCULTURAL RELATIONS

Dialogue pedagogy is a response to the challenges posed by the increasing multiculturalism of modern societies. This article aims to analyze the theoretical and practical aspects of dialogue pedagogy in the context of intercultural education. The paper discusses the philosophical foundations of this approach, drawing on the concepts of Martin Buber, Hans-Georg Gadamer, and Paulo Freire, emphasizing the role of dialogue in building interpersonal relationships and developing intercultural competencies. Contemporary educational challenges related to globalization, migration, and intercultural conflicts are also examined. The practical section presents strategies for implementing dialogue pedagogy, highlighting the effectiveness of didactic methods such as Socratic, experiential learning, and intercultural mentoring. The article emphasizes the importance of dialogic education in counteracting stereotypes, fostering social integration, and developing essential skills for functioning in a multicultural society.

Keywords: dialogue pedagogy, intercultural education, intercultural competencies, mediation, social integration

Dążenie do uchwycenia choćby drobnej cząstki prawdy o ludziach zanurzonych w nieustannie zmieniającej się, pełnej sprzeczności i niejednoznacznej kulturze współczesnego świata można uznać za motyw przewodni intelektualnych przedsięwzięć Profesora Tadeusza Palecznego. Nieprzypadkowo w wielu swoich pracach konsekwentnie powraca On do spuścizny Floriana Znanieckiego postulującego, by prowadząc badania, korzystać ze współczynnika humanistycznego, który pozwala uchwycić rzeczywistość kulturową z perspektywy zwykłych ludzi.

Tytułowe peregrynacje nie są tylko przemieszczaniem się z miejsca na miejsce. Pojęcie to ma znacznie głębszy sens i – nawet użyte poza kontekstem religijnym, gdzie odnosi się do uroczystego przenoszenia relikwii czy obiektów religijnych – konotuje doniosłość przemieszczania się jednostek, także między kulturami i wzorami myślenia. Pozwala postrzegać aktorów społecznych jako swoistych pielgrzymów, którzy, świadomi swoich celów, kroczą samodzielnie, lecz zarazem stanowią część całych przepełnionych symbolami dynamicznych wspólnot i przekraczają ich granice.

Z tych względów peregrynacje uczyniliśmy słowem-kluczem, wyznaczającym ramy dociekań zebranych w tomie, będącym formą wyrażenia wdzięczności Profesorowi Tadeuszowi Palecznemu za okazaną życzliwość oraz wszelkie inspiracje.

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-299-0

9 788383 682990